

Mustafa Kemal Atatürk : Kısa Yaşamında Çocuklar İçin Neler Gerçekleşmişti?

Mustafa Kemal Atatürk: What Actualized For Children During His Short Period Of Life?

S.N.Cenk Büyükuşal¹, Ebru Yeşildağ²

¹ Emekli Öğretim Üyesi, İstanbul, TÜRKİYE

² Tekirdağ Namık Kemal Üniversitesi Tıp Fakültesi Çocuk Cerrahisi Anabilim Dalı, Tekirdağ, TÜRKİYE

Öz

Giriş: Çocuk Cerrahisi'nde iyi halleri için emek verdiğimiz çocuklar Mustafa Kemal Atatürk'ün yaşamında savaş koşulları dahil hep önem taşımıştır. Bu çalışmanın amacı O'nun çocuklara bakış açısı ve yaptıklarını sunmaktır.

Gereç ve yöntemler: Kitap, gazete ve dergilerden elde edilen metinler incelenmiştir. Kişisel koleksiyon ve çeşitli müzayedelerden elde edilen Atatürk resimleri kullanılmıştır.

Bulgular: Çocukların korunmasına, iyi eğitim almalarının sağlanmasına yönelik kurumlar oluşturulmuştur. Çocuk Bayramı dünyada ilk kez kutlanmaya başlanmıştır. Mustafa Kemal Atatürk çocuklara söz hakkı tanıyan ve onların fikirlerini dikkate alan bir liderdir.

Sonuç: Geleceğin güvencesi diye nitelendirdiği çocuk ve gençlere en büyük eseri olan Türkiye Cumhuriyeti'ni emanet etmiştir. Çocukların her türlü ihmal ve istismardan korunması, zekalarının yanında çalışkan olmanın önemini unutmamaları, hiçbir güçlük karşısında yılmamaları sağlanmalıdır. Cumhuriyet'i yükseltecek ve sürdürecektir bu küçük hanımlar ve küçük beylerdir.

Anahtar Kelimeler: Çocuk, Atatürk, çocuk hakları

ABSTRACT

Introduction: Children, for whose well-being we work for in Pediatric Surgery, have always been important in the life of Mustafa Kemal Atatürk, including even the conditions of war. The aim of the study is to present his perspective and actions towards children.

Materials and Methods: Texts obtained from books, newspapers and magazines were examined. Atatürk pictures obtained from personal collections and various auctions were used.

Results: Institutions have been established to protect children and to ensure that they receive good education. Children's Day began to be celebrated for the first time in the world. Mustafa Kemal Atatürk is a leader who gives children the right to speak and takes their ideas into consideration.

Conclusion: He entrusted his greatest work, the Republic of Turkey, to children and youth, whom he describes as the assurance of the future. It should be ensured that children are protected from all kinds of neglect and abuse, that they do not forget the importance of being hardworking besides their intelligence, and that they do not give up in the face of any difficulties. It is these little ladies and gentlemen who will raise and sustain the Republic.

Key words: Child, Atatürk, children rights

Received/Geliş: 20.05.2022

Accepted/Kabul: 20.06.2022

Published Date: 01.08.2022

Cite as: S.N.Cenk Büyükuşal, Ebru Yeşildağ. Mustafa Kemal Atatürk : Kısa yaşamında çocuklar için neler gerçekleşmişti? Coc Cer Derg/Turkish J Ped Surg 2022;36(1): 1-9.
doi: 10.29228/JTAPS.62535

S.N.Cenk Büyükuşal

Emekli Öğretim Üyesi

Fulya Terrace, Hakkı Yeten Caddesi
No.11 C2 Blok 7. Kat Da:27

34365 Fulya-Şişli /

İstanbul, TÜRKİYE

buyukunalc@gmail.com

ORCID: 0000-0001-6747-601X

Ebru Yeşildağ

Tekirdağ Namık Kemal Üniversitesi

Tıp Fakültesi Çocuk Cerrahisi

Anabilim Dalı, Tekirdağ, TÜRKİYE

ebuyesildag@hotmail.com

ORCID: 0000-0003-0839-1803

Giriş

Tarih bir çok liderin ve devlet adamlarının çocuklara olan sevgisine, onların sevecen davranış örneklerine tanık olmuştur. Bununla beraber, Mustafa Kemal Atatürk gibi daha savaştığı çetin koşullarda bile çocuklara sahip çıkan, evlat edinen, savaşlarda babalarını yitiren çocukları hem koruyup hem de eğitim veren bir cemiyet kuran, çocuklara hep söz tanıyan, onlara büyük insanlar gibi davranılmasını isteyen ama bütün bunların ötesinde, dünyada ilk Çocuk Bayramı ve Çocuk Haftası uygulamasını getiren ve sonuçta en büyük eserini çocuk ve gençlere emanet edebilen başka bir lidere rastlanmamıştır.

Bu çalışmada, biz çocuk cerrahları için en önemli kavram olan "çocuk" ile ilgili olarak O'nun yaptıklarını, çocuklara bakış açısını örneklerle ele almak ve değerlendirmek amaçlanmıştır.

Gereç ve Yöntem

Mustafa Kemal hakkında yazılmış çeşitli kitaplar, gazete sayıları, bazı dergilerden elde edilen metinlerin yanısıra, gerek kişisel koleksiyonumuzdaki gerekse çeşitli müzayedelerden elde ettiğimiz Atatürk resimlerinden yararlanılmıştır.

Bulgular

Çocuklar için yapılan kurumsal ve yasal düzenlemeler

Gerek I. Dünya Savaşı, gerek Çanakkale muharebelerinde ve özellikle Kurtuluş Savaşı sırasında büyük asker kayımları olmuştur. Bu nedenle çok sayıda çocuk babasız hatta bazıları hem anasız hem babasız kalmışlardır. Osmanlı döneminde kimsesiz çocukları korumaya yönelik Himaye-i Etfal Cemiyeti kurulmuştur. Ancak bu kurum Kurtuluş Savaşı'nda yetim kalanlar ve Anadolu'daki çocuklar için bir etkinlik gösterememiştir.

Bu nedenle, Mustafa Kemal savaştan hemen sonra Maarif Vekili Hamdullah Suphi Bey'i çağırarak bakım ve eğitimleri için bu kapsamdaki çocukların bir çatı altında toplanmalarını istemiştir. Bunun için en kısa sürede girişim başlatılarak Balmumcu Kışlası, bir zamanlar Zincirlikuyu'da bulunan Yapı Meslek Usta Okulu Binası, Maarif Bakanlığı'nca satın alınarak adına Darüleytam "Yetimler Yurdu" dendi. Daha sonra, Ortaköy'deki Galatasaray Lisesi kız bölümünün yer aldığı Feriye Sarayı binası da yetim kız çocukları yurdu yapıldı ve bu yurtların tümünde eğitime de başlandı. Himaye-i Etfal adıyla 30 Haziran 1921'de kurulan bu cemiyet daha sonra 1935'de Çocuk Esirgeme Kurumu adını alarak

Resim 1. Himaye-i Etfal şehit yetimleri

hizmetine daha kapsamlı ve örgün bir biçimde devam etmiştir (Resim 1). Mustafa Kemal gerek halkın gerekse yasama ve yürütme erkinde bulunan tüm kişilerin bu kuruluşa destek olmalarını tekrar tekrar istemiştir ⁽¹⁻⁷⁾. Bununla da kalmamış Sovyet idaresine giren ülkelerden 35 tane Özbek, Türkmen,

Tatar, Doğu Türkistan öğrenciyi ülkemize getirtmiş ve bunların 1936-38 yıllarında askeri okullarda okutularak tüm ihtiyaçlarının karşılanmasını ve eğitimlerinin tamamlanmasını sağlamıştır ⁽¹⁻³⁾.

Cemiyet-i Akvam tarafından 1924 yılında hazırlanan çocukların korunmasına yönelik 5 madde içeren Cenevre Çocuk Hakları Bildirgesi'ne ilk imza atan az sayıdaki devlet adamından biri de Mustafa Kemal'dir ^(1,8-10).

23 Nisan'ın Çocuk Bayramı olarak kabul edilişi

Yirmüç Nisan, 1921 den itibaren Milli Hakimiyet Bayramı olarak kutlanmaya başlanmıştır. Atatürk bu tarihten itibaren kutlamalarda çocuklarla ilgili de etkinlikler yapılmasına önayak olmuştur. Hatta 1921'de Himaye-i Etfal (bugünkü Çocuk Esirgeme Kurumu) Cemiyeti'nin bastırıldığı çocuk yardım rozetleri nedeniyle 23 Nisan toplumda sanki bir çocuk bayramıymış gibi algılanmaya başlamıştır. Ayrıca, 23 Nisan 1921'de bazı öğretmenlerin de davetine icabet eden Mustafa Kemal Türkiye Büyük Millet Meclisi'nin ilk kuruluş yıldönümünün bir çocuk şenliği gibi kutlanmasına zemin hazırlamıştır ⁽¹⁾.

Gültekin isimli çocuğun 23 Nisan 1925'de yapılan kutlamalarda okuduğu ünlü şiir herkesin beğenisini ve özellikle Atatürk'ün takdirlerini kazanmıştı. Atatürk arkadaşlarına hediye vermede eli sıkı olarak bilinmesine karşın Gültekin'e kendi altın kol saatini armağan etmiştir ⁽⁵⁻⁷⁾ (Resim 2).

Hakimiyet-i Milliyet Gazetesi'nde 1927'de Himaye-i Etfal Cemiyeti'nin 23 Nisan'ı bir Çocuk Bayramı olarak kabul edip, kutlama etkinlikleri gerçekleştirdiği belirtilmiştir ⁽¹¹⁾. 1929 yılından itibaren 23 Nisan, Milli Hakimiyet ve Çocuk Bayramı Haftası olarak kutlanmaya başlanmıştır ⁽¹²⁾. Bu yıl 23 Nisan'da Ankara'da Himaye-i Etfal Cemiyeti tarafından Ankara Palas'da düzenlenen çay partisine

Resim 2: Okuduğu şiir nedeniyle Atatürk'ün takdirini kazanan ve saat armağan ettiği Gültekin

Mustafa Kemal, başbakan İsmet İnönü, meclis başkanı Kazım Paşa ve tüm milletvekilleri, bakanlar eş ve çocukları ile

katılmışlardır. Bu olay basında geniş yer bulmuştur ^(5-7,12,13) (Resim 3).

Resim 3: Ankara Palas'ta 1929'daki baloda Atatürk ve büyük olasılıkla küçük Ömer İnönü

Bu etkinliklere paralel olarak Ankara'da bulunan yaklaşık 15 kadar ilkokulun öğrencileri, Ulus meydanında toplanır; sağlanan özel motorlu araçlarla Ankara'ya götürülür ve başyaver tarafından kapıda karşılanarak büyük salona alınırlar ve tek tek Mustafa Kemal ile görüşürler. Daha sonra İsmet İnönü ve Fevzi Paşa ile de görüşmeleri sağlanırdı.

İstanbul çocukları 1929'daki büyük kutlamadan sonra Türk Ocağı Yönetimini geçici olarak teslim almışlardır. Ardından Mustafa Kemal Paşa'ya çektikleri şu telgraf da ilginçti:

"Bugün Hakimiyet-i Milliye Bayramı'nızı tebrik ederiz. Biz bütün Türkiye Çocukları büyük bir sevinç içindeyiz. Bu mübarek Hakimiyet-i Milliye Günü'nde çocukların da hakimiyetini kabul ettiğiniz için size ayrıca teşekkür ederiz.

İstanbul Türk Ocağı'nın bir haftalık reisi: Burhanettin İstanbul Türk Ocağı'nın bir haftalık umumi katibi: Sevim" ⁽⁸⁾.

Milli Eğitim Bakanlığı da yapmış olan Reşit Galip, 1929'da kabul edilen Çocuk Haftası'nın amacının sadece çocukları eğlendirmek ve Himaye-i Etfal Cemiyeti yararına para toplamak olmadığını belirtmiş ve ülkede mevcut olan, savaş sonrası çok sayıda aç ve yardıma muhtaç çocuk için maddi - manevi her tür desteğin yapılması için bilinçlendirici bir ortam olarak yorumlamıştı ⁽¹⁴⁾.

Çocuk Haftası Etkinlikleri kapsamında 29 Nisan 1930'da İstanbul Tepebaşı Tiyatrosu'nda, İstanbul Türk Ocağı Çocuk İdare Heyeti tarafından düzenlenen programda başkan Burhanettin ve Katip Sevim yönetiminde gerçekleşen toplantı ile çocuklar Türkiye Büyük Millet Meclisi'ne 4000 çocuk adına dokuz maddelik bir istek belgesi yollamışlardır. Bu isteklerin temel maddeleri çocuklara eşit sağlık ve yardımın sağlanması,

çocuk dilenciliğinin, çocuklara şiddetin önlenmesi, her çocuk için okulların açılması, çocuk sinemalarının ve izcilik teşkilatlarının kurulması, Çocuk Esirgeme Kurumu etkinliklerinin yurt alanında yaygınlaşması gibi konulardı ⁽¹⁵⁾.

Bütün bu gelişmeler sonrasında Türk Çocuklarına sadece bir çocuk bayramı değil, kocaman bir çocuk haftası armağan edilmiş oluyordu. Bu etkinlik, dünyada ilk ve tek olma özelliğini taşıyordu.

Çocuklarla ilgili çeşitli sözleri, belgelere dayanan anılar:

-“Çocukları severiz. Çünkü çocuk bizim devamımızdır. Her çocukta biz ebediyete doğru uzayıp giden iştiyakımızın tatminini buluruz”

-“Çocukluk ne güzel! Çocuklar ne sevimli ve tatlı yaratıklar değil mi? Onların en çok hoşuma giden halleri nedir bilir misiniz? Riyakarlık bilmemeleri, bütün istek ve duygularını içlerinden geldiği gibi açıklamalarıdır.”

-Birinci Dünya Savaşı, Çanakkale Muharebeleri ve özellikle Kurtuluş Savaşı'nda yetim kalan çocuklarla ilgili veriler ve öyküler Mustafa Kemal'i önemli ölçüde etkilemiştir. Örneğin cepheye cephane taşırken, uzaktan düşman askerlerini gören Tayyibe Hatun'un sekiz aylık bebeği ağlayıp da yerlerini belli etmesin diye sıkıca göğsüne bastırması ve nefessiz kalan bebeğin savaşımızın ilk şehit bebeği olması üzücüydü.

-Albay Hafız Halid Bey'in 12 yaşında annesini yitirmiş kızının babasıyla cepheye gidişi, askerlerin çeşitli ihtiyaçlarını karşılamada özverili görev yapması ve çocuk yaşta at sırtında silah kullanarak Kurtuluş Savaşı'na bizzat katılması hiç kuşkusuz Mustafa Kemal'i duygulandırmıştır. Nitekim Nezahat onbaşı adındaki bu kızımıza 1921 yılı Ocak oturumunda İstiklal Madalyası verilmesi kararlaştırılmıştır ⁽¹⁶⁾.

Resim 4: 1917 yılında II.Kolordu Komutanı iken edindiği ilk evlat Abdurrahim

-Mustafa Kemal'in I. Dünya Savaşı sırasında 1917'de, 2.Kolordu Komutanı iken Van'da rastladığı kimsesiz Abdurrahim'i evlat edinmesi zorda kalan çocuklara olan ilgisinin bir kanıtıdır ^(5-7,17). Abdurrahim Tunçak O'nun edindiği ilk evlattır (Resim 4).

-Atatürk hep çocuğu olsun istemiştir. Ancak pek çok dostuna evlilik müessesini başaramadığını belirtir ve bu konuda iyi bir aile reisi ve babası olması bakımından İsmet İnönü'yü takdir ettiğini söylerdi. Sağlığında dokuz çocuğu evlat edinmiştir:

Resim 5: (A) 22 Temmuz 1936'da Florya'da İsmet İnönü ve küçük Ülkü ile (B) 26 Haziran 1935'de İstanbul'da Nuri Conker ve Ülkü ile

Abdurrahim, Afife, Zehra, Rukiye, Nebile, Mustafa, Sabiha Gökçen, Afet İnan ve Ülkü. Genellikle küçük çocuk ağlamasını çok sevmemesine karşın Ülkü'yü bebek hali ile bile sevmiş ve istemişti ^(3,5-7,17,18) (Resim 5).

Çocuklar arasında bir ayırım yapmamaya, sofrada hep beraber bulunmalarına özen gösterir, harçlıklarının eşit olarak dağıtılmasını isterdi. Bu arada onlara eşit ağırlıkta ve önemde görevler verir, iş bölümü yaptırırdı. Bunun için Cemal Granada isimli hizmetkari çocukların bakımı ile ilgilenir, harçlık ve harcama işlerini ise genel sekreteri Hasan Rıza Soyak

üstlenirdi ⁽¹⁾. Bir yaz gecesi davetinde kadınlı erkekli bir grup Dolmabahçe'de dokuz saat süreyle kalmıştı. Gece yarısı çoktan geçmiş ve salonun kapılarından gün ışığı görünmeye başlamıştı. Manevi kızı Nebile'yi çağırdı ve sandalyeye çıkan Nebile sabah ezanı okumuştur. Gökyüzüne bakan Atatürk'ün gözlerinden yaşlar boşanmıştı ⁽¹⁾.

-Yalova'da siğirtmaçlık yapan Mustafa isminde bir çocukla 1929 yılı yazında karşılaşmıştı. Aralarında başlayan güzel diyalog ile Mustafa'yı elinden tutmuş ve bir subay olmasını sağlamıştı. Atatürk onun ne yazık ki harp okulundan mezun olmasını görememişti. Siğirtmaç Mustafa 15 Ocak 1987'de hayata gözlerini kapamadan bir süre önce yapılan röportajında her Türk gencinin Nutuk'u mutlaka okuması gerektiğini belirtmişti ^(5-7,19) (Resim 6).

Resim 6: 16 Eylül 1929 Yalova'da siğirtmaç Mustafa ile karşılaşma

-Yaşamının son yıllarında Ülkü'yü evlat edindi. Onunla oynadı, konuştu, okuma yazma öğretti. Hepsinden önemlisi, Ülkü'nün elinden tutup topluma bir çocuklu baba resmi sundu ve dünya tarihinde ilk kez elinde çocuğu ile dolaşan bir devlet başkanı modeli oldu (Resim 7). Üstelik elinden tutulmuş bir kız çocuğu ile baba görüntüsü hem ülkemiz hem de diğer ülkeler için bir

rol modeli olmuştu. Aynı zamanda affedici, uzlaşıcı bir babaydı. Anzaklı annelerin de ifadesiyle onların da atasıydı ^(5-7,18-20).

Resim 7: Ülkü ile Florya'da Türk Kuşu ziyaretleri

Ülkü, Atatürk'üm gel yanıma, seni çok özledim dediğinde her işi bırakır yanına giderdi ⁽²¹⁾. Küçük kız tifoya yakalanmıştı. Doktorlar O'nun pek yanına yaklaşmasını istemiyorlardı. Buna karşın gece gündüz Florya'dan kalkar Dolmabahçe'ye gelerek başında durur onu kontrol ederdi ⁽²²⁾. Hasan Rıza Soyak bir gün onu ziyaret ettiğinde kucağındaki Ülkü'nün yüzüne şaplaklar indirdiğini yanaklarını sıkıldığını saçını çektiğini gözlemişti. Gülümseyerek "Çocukların en çok hoşuma

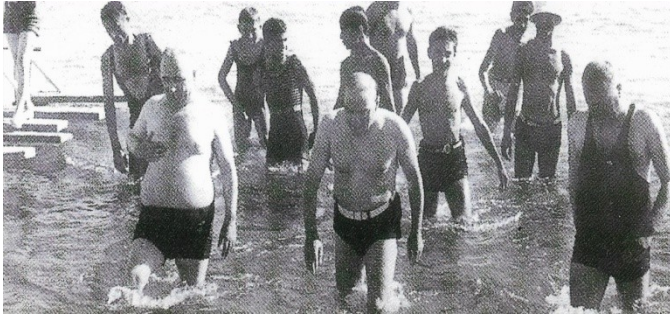
Resim 8: 17 Şubat 1936 İzmir gemisinde Ülkü ve çocuk Atatürk

giden halleri nedir bilir misin ?” diye sormuş ve sonra, “ikiyüzlülük nedir bilmezler ve istek ve duygularını içlerinden geldiği gibi açıklarlar”⁽²³⁾.

Atatürk'ün Ülkü ile birlikte olduğu dönemde “çocuk Atatürk” denilen davranışlarına da tanık olunmuştur. 17 Şubat 1936'da İzmir gemisi ile yapılan seyahatte güvertede kurulan salıncakta en az Ülkü kadar kendisinin de sallandığı (Resim 8) ve bunun ona büyük bir neşe kattığı bilinmektedir⁽⁵⁻⁷⁾.

Çocuklarla değişik anıları

-Florya köşkü iskelesinden denize giren Atatürk'ü gören çocuklar ona doğru koşarak yanına gelmek istemişlerdi (Resim 9). Görevliler onlara engel olmak isteyince “Bırakınız gelsinler. Çocuklardan zarar gelmez. Onlar yarının büyükleridir”^(5-7,24).

Resim 9: 16 Temmuz 1936 Florya'da çocuk ve gençlerle. Yakın çevrede hiç koruma yok

-Atatürk Antalya'ya gitmektedir. Tam o sıralarda İtalya diktatörü Mussolini Türkiye hakkında ileri geri nutuklar atmaktadır. Küçük bir çobanın güzel sesi ile bir türkü söylediği duyulur. Atatürk çocuğu çağırır ve sesinin güzel olduğunu ona söyleyerek küçük çobanın kendisi için bir şarkı daha söylemesini ister. Çocuk nazlanmaksızın “demirciler demir döğür tunç olur” türküsünü söyler. Atatürk “biis, biis” diye alkışladı. Çocuk afallamıştı. Atatürk “biis” çok beğendik bir daha tekrar et anlamındadır deyince çocuk türküyü tekrarlardı. O da bunun üzerine tekrar alkışlayarak çocuğa armağan olarak bir 50 lira verdi. Çocuk çok sevinerek “biis, biis” diye bağırırdı. Bu yanıt Atatürk'ün çok hoşuna gitmişti. Bu zeki cevap üzerine “Mussolini şu sahneyi görseydi de hangi ulus için konuştuğunu öğrenseydi!” demişti⁽¹⁾.

-17 Ekim 1922'de Bursa'da çocuklar için yaptığı konuşmada: Küçük hanımlar, küçük beyler sizler hepiniz yarının bir gülü, yıldızı, geleceğin nurlu ışığıdır. Memleketi asıl aydınlığa kavuşturacak sizsiniz. Kendinizin ne kadar değerli, önemli olduğunu düşünerek ona göre çalışınız. Sizlerden çok şeyler bekliyoruz kızlar, çocuklar⁽⁸⁾.

-13 Mart 1923 Ankara'dan kalkan özel tren önce Konya'ya sonradan direkt Adana'ya vardı. Latife Hanım da Ata'ya eşlik etmekteydi. Adana'da yine kendini en önde öğrenciler ve çocuklar karşıladı. Birden karşıda siyahlara bürünmüş, ağlaşan 30 kadar kızdan oluşan grubu gördü. Üzerlerinde İskenderun ve Antakya yazan iki kız öğrenci ellerinde buketlerle ona yaklaşarak ve hıçkırarak ağlayarak “Büyük Gazi bizi kurtar, beşikteki çocuklarımız öldürülüyor. Yurdumuz yuvamız dağıldı. Bizi de hürriyete, anavatana kavuşturun” dediler. Duygulanarak “Kırk yıllık Türk yurdu düşman elinde esir kalmaz. Gün gelecek siz de kurtulacaksınız” demişti. Bunu gerçekten yaptı ve Hatay'ın kurtuluşunu ölümü pahasına gerçekleştirmişti. Dörtüylü edebiyat öğretmenim Şair Rıza Polat Akkoyunlu derslerde bu olaya şahit olduğunu hep anlatırdı. Atatürk ölünce O'nun için aldık Hatay'ı verdik Ata'yı isimli makalesi gazetelerde yayınlanmıştı⁽²⁵⁾.

-16 Ekim 1925'de Uşak'a gelmişti. Şehit çocuklarının barındığı Şefkat Yurdu'nu da ziyaret etti. Küçük bir öksüz yavru koşarak ona geldi ve kucağına atlayarak çok içli, duygusal bir konuşma yaptı. Gözleri yaşlanmıştı; onu sevdi bağına bastı. “Çocuğun sözleri ruhumda büyük bir heyecan yarattı. Bunu anlatamam. Gözyaşları duygularımın açık ifadesidir. Ben hayatta çok az ağlayan bir adamım. O da Uşak'ta burada oldu”⁽²⁶⁾.

-Bir Boğaz gezisinde Kanlıca hizalarında bir evin bahçesinde olan sünnet düğününe tanık olur ve ev halkının ısrarıyla İmar Bankası müdürlerinden Fuat Ramazanoğlu'nun Atıf ve Sefa isimli iki çocuğunun düğününe katılır. Yanımızda çocukları sevindirecek bir armağan yok diyerek İş Bankasına hitaben imzalı para verilmesini belirten mektubu imzalar ve babaya verir. Ancak Ramazanoğlu parayı tahsil edemeyeceğini, çünkü imzanın paradan çok daha değerli olduğunu belirtir. Bunun üzerine ikinci bir imzalı belgeyi başyaveri Celal'e vermesini söyleyerek de babaya verir⁽²⁷⁾.

-Harbiye Nezaretinde çalışan kaymakam İbrahim Bey'in oğlu küçük Kemalettin'in anı defterine yazdıkları...

“Oğlum Kemalettin,

Hatıra defterini başkalarının yazıları ile doldurmaya heves etmektense, hayat defterini kendi faaliyet ve fazilet eserleriyle doldurmaya bak.

Gazi Mustafa Kemal 19 Eylül 1923, Çankaya⁽²⁸⁾.”

-İzmir Hakimiyet-i Milliye Okulunun İzmir Palas'da düzenlediği bir çocuk balosuna davetliydi ve gitmişti. Öğrencilerden Ali heyecanla O'na doğru koşmuş ve kendinden geçercesine ve kollarını uzatarak “Senin ismini andıkça, senin resmine baktıkça, seni karşımda gördükçe, damarlarımda birşeylerin

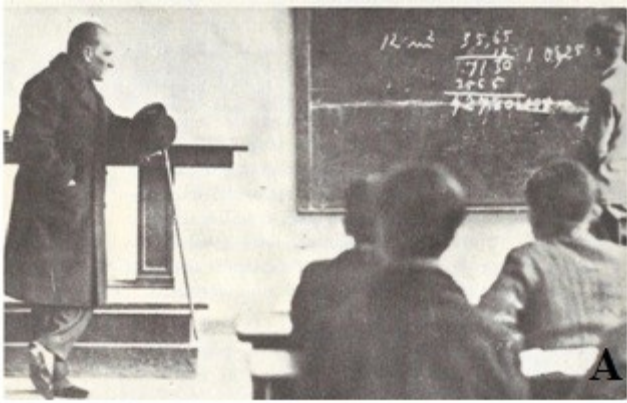
kaynadığını duyuyorum. Ah seni doya doya öpmek istiyorum” diye haykırmıştı. O da kollarını açıp “Öyleyse gel öp” demişti. Ama bu çağrıya diğer çocuklar da uymuş ve O’na sarılmışlardı. Gözyaşlarına hakim olarak heyecanla çevredekilere “İşte benim neslim bunlar. Bunlarla biz akranız!” demişti ⁽²⁹⁾.

Okul ziyaretlerinden örnekler

-Mart 1923 Tarsus gezisinden

Orada erkekler ilkokulunda çok parlak bir çocuğun ona daha çok Arapça kelimelerin geçtiği bir parçayı okuduğunu izlemişti. Ama ezberciliği hiç sevmediği için ve çocukların kafalarını boş metinlerle doldurmamaları için hep telkinde bulunan paşa “Ben çocukken hiç ezberleyemezdim. Öğretmenlerimden ceza alırdım. Lakin bundan memnunum. Her ezberlettiklerini belleseydim dimağimde düşünmeye yer kalmayacaktı ⁽³⁰⁾.”

Pek çok okulu ziyaret etmiş ve bizzat derslere girip (Resim 10) dinlemiştir ^(5-7,31).

Resim 10: (A) Okul ziyaretleri İzmir Erkek Lisesi, 1925 (B) Derste kız öğrenci ile, 1937

-13 Kasım 1937 tarihinde Atatürk Sivas Lisesini ziyaret etmişti. Bu gezide bir ara 9A sınıfının hendese (geometri) dersine girdiler. Bir kız öğrenci kesişen iki ayrı paralel çizginin aralarında kalan açıları isimlendirirken Arapça kelimelerde

zorluk çekmişti. Arapça kelimelerin yerine Türkçelerinin gerektiğini belirterek zaviye karşılığı olarak açı kelimesini, müselles karşılığı üçgen kelimesini, muvazi kelimesi yerine paralel terimlerini tek tek anlatarak, ilgili bakanlığın ders kitaplarında Türkçe terimlerin yerleşmesi emrini verdi ⁽³²⁾.

Üçüncü Türk Dil Kurumu Kurultayı'ndan sonra Atatürk türetilen Türkçe kelimelerin kullanıldığı Geometri kitabını yazmaya başlamıştır. Altıgen, ayrıt, bitişik açılar, bütöy, çizgi, dar açı, üçgen, dikey üçgen, eğri çizgi, eğri, köşegen, eşkenar, ikizkenar açortay, taban, beşgen, dörtgen v.s gibi terimleri koydu ⁽³³⁾.

Sivas, İzmir, Ankara ve pek çok ilde derslere girmiş, öğrencilerle yaptığı konuşmalarla güzel iletişim kurmuştur. Bu ziyaretlerin ana teması genellikle genç Cumhuriyet'i koruma ve kollama, ileriye götürme görevinin çocuklar ve gençlere ait olduğu konusuydu. Bu da çocuklar için önemli ve büyük bir motivasyon gücü oluyordu.

-1930 yılının son günlerinde, Sivas'da okul öğrencilerinden seçilmiş bir grubun Gazi Mustafa Kemal'i tren istasyonundan Ankara'ya giderken uğurlamaları planlanmıştı. Öğretmen her nedense daha varlıklı ailelerin çocuklarından bir grup seçmişti. Seçilemeyen bir öğrenci bu işe çok üzülmüş ve istasyona kendi başına gidip bir köşeye gizlenmişti. Tam o sırada Mustafa Kemal Paşa da istasyona gelmiş ve gözleri yaşlı bu çocuğu görmüştü. Çocuğa, üzüntüsünü ve nedenini anladığını belirterek, gelecek güzel günlerin onun olacağını ve bu sıkıntılı günleri ileride anımsamayacağını söylemişti. Hem çocuk hem o büyük insan birlikte göz yaşı dökmüşlerdi. O çocuk son kez trende gördüğü insanı hala anımsamaya devam ediyordu ⁽³⁴⁾.

-Ankara'da Marmara Köşkü'nde Atatürk'e çeşitli ülkelerden armağan edilen objeler de sergilenmekteydi. Atatürk'ün yıllarca özel sekreterliğini yapmış olan Ekrum Uraz'un kızı ve arkadaşı burada gezerken, kızının arkadaşı yanlışlıkla çok değerli Çin vazolarından birini düşürüp kırmıştı. Bu olayın Atatürk'e nasıl anlatılacağı düşünülürken, Atatürk Uraz'ı çağırılmış ve vazoyu kıran kızın bir şeyi olup olmadığını, kalbinin kırılıp kırılmadığını sorgulamıştı.

“Vazonun kırılmasının bir önemi yok; yeter ki bir Türk çocuğunun kalbi kırılmasın” sözü karşısında herkesin hayranlığı bir kat daha artmıştı ^(3,6).

Yabancı çocuklara ilgi ve önem vermesi

-28 Ekim 1923'de New York'dan 10 yaşındaki Curtis La France ona hayranlığını belirterek imzalı bir resmini istemişti. Hemen yanıt vermişti

"Mr Curtis La France Mektubunuzu aldım. Türkiye hakkındaki ilgi ve dileğinize teşekkür ederim." diyerek zeki ve çalışkan Amerikan çocuklarının Türkiye için söylenen olumsuzluklara itibar etmemelerini, bilimsel incelemeler yaparak değerlendirmelerini isteyerek başarı ve sağlık dileklerini iletmişti.

-Bir yaz günü Amerika'nın ticari ateşesi, eşi ve 4 yaşındaki sevimli kızları Florya'ya yüzmek için gelmişlerdi. Küçük kız birden ağlamaya başlamıştı. Onunla ilgilendi ve kolu çıkan bebeğinin kolunu onararak ona uzattı. Çocuğun ağlaması kesilmişti. Arada güzel bir iletişim gerçekleşmişti. Birkaç gün sonra sevimli kızın evine birçok oyuncaklar ve bebekler yollanmıştı. Kız Ata'nın onardığı bebeğine paşa adını vermişti. Küçük kız büyüdü, Amerika'da bir erkek bebeği oldu. Bebeğine Paşa adını verdi. Yıllar sonra Paşa ülkemize gelerek

Florya'da annesinin önemli anısının geçtiği yeri gördü. Anıtkabiri de ziyaret etmişti^(3,5,22).

Sonuç

Kısa süren yaşamında çok ve inanılmaz işleri başaran Mustafa Kemal Atatürk'ün 21. yüzyılda hala çok sevilen bir lider olmasının belki de en temel nedenlerinden biri çocuk ve gençlere güvenip emaneti onlara bırakmasıdır.

Çocukları çok seven, her gittiği yerde bu nedenle de çocuklar ve öğrenciler tarafından alkışlanan Atatürk (Resim11), sadece bizlerin değil tüm dünya çocuklarının da Atatürk'ü olmayı başarmıştır⁽⁵⁻⁷⁾. Çanakkale'de yaşamlarını yitiren ANZAC askerlerinin annelerinin de ona Atatürk diye hitab etmeleri boşuna değildir.

Resim 11: (A) Bilecik, 16 Ocak 1923 (B) Pendik, 16 Ağustos 1929

Çıkar çatışması: Yazarlar bu derlemede çalışmayı etkileyebilecek hiçbir rekabet halindeki finansal çıkarları veya kişisel ilişkileri olmadığını beyan ederler.

Kaynaklar

1. Kuzu A. Atatürk'ün de çocukları vardı. İstanbul: Yılmaz Basımevi; 2015.s 36-91
2. DüNDAR U. Savaşın yetim çocukları. Sözcü Gazetesi, 6 Mart 2022
<https://www.sozcu.com.tr/2022/yazarlar/ugur-dundar/savasi-n-yetim-cocuklari-6991769/>
3. Teke MK. Gazi Babamız. Ankara: Bilgi Yayınevi; 2021. s 68-144
4. Himaye-i Etfal Cemiyeti'nin tarihçesi ve 1338 (1922) senesindeki faaliyeti hakkında umumi rapor ve bilanço. Matbaa-i Ahmed İhsan ve Şürekası; 1339 (1923) s 1
5. Teke KM. Anıtkabir Komutanlığı. Atatürk ve Çocuk. 2.baskı. Ankara: Atatürk ve Kurtuluş Savaşı Müzesi Yayınları; 2014
6. Kalıpçı İG. Atatürk ile bir gezinti. İstanbul: Epsilon Yayınları; 2007 s 268-9
7. Büyükunal C. Atatürk ve Çocuk Resimleri Sunumu / Sergisi Materyeli – 2015 Uluslar arası Katılımlı WOFAPS TÇCD Kongresi'nde; 23 Nisan 2016 Rahmi Koç Müzesi'nde sunulmuştur ve halen Anıtkabir Envanteri'nde kayıtlıdır.
8. Sönmez C. Atatürk'te çocuk sevgisi. Ankara: Atatürk Araştırma Merkezi Yayınları Saraylıyıldız Ofset; 2014. S 25-46
9. Sönmez C. Atatürk ve çocuklar. Ankara: UNICEF Türkiye Temsilciliği Ajans Türk Matbaacılık; 1992. s 155
10. Çocuk Hakları Sözleşmesi. Ankara: UNICEF Yayınları;1987 s 1
11. Çocuk Bayramı. Hakimiyet-i Milliye Gazetesi, 23 Nisan 1927

12. Ankara'da Çocuk Bayramı. Cumhuriyet Gazetesi, 24 Nisan,1929
<https://www.gastearsivi.com/gazete/cumhuriyet/1929-04-24/1>
13. Ankara ve Diğer Vilayetlerde Çocuk Bayramı: Ankara'da verilen çocuk balosuna Gazi Hz teşrif ettiler Ankara Palas'da Çocuk Balosu. Milliyet Gazetesi, 24 Nisan 1929 s 1
14. Galip R. Çocuk Haftasının gayesi nedir? Cumhuriyet gazetesi, 25 Nisan 1929 s 1
<https://www.gastearsivi.com/gazete/cumhuriyet/1929-04-25/1>
15. Cumhuriyet Gazetesi. 30 Nisan 1930 s 4
16. Yeşiltuna S. Atatürkçü bir anneden Türk çocuklarına mektuplar. 2 baskı. İstanbul: İleri yayınları; 2015. s 94-98
17. Belli Ş. Ağabeyim Mustafa Kemal. Milliyet Gazetesi. 10-24 Kasım 1955 yazı dizisi (Kız kardeşi Makbule Hanım'dan naklen)
18. Tanrısever S. Atatürk çocuk olmuş. 3.baskı İstanbul: Bizim Kitaplar; 2013 s 58, s 62
19. Karaosmanoğlu YK. Atatürk. İstanbul: Remzi kitabevi; 1961 s107
20. Dökmen Ü. Çocuklu babadan bugünlere. Cumhuriyet Gazetesi, 20 Mart 2022
<https://www.cumhuriyet.com.tr/yazarlar/ustun-dokmen/cocuklu-babadan-bu-gunlere-1917717>
21. Ali K. Atatürk'ün Hususiyetleri. İstanbul: Sel Yayınları; 1955 s 72-73
22. Sönmez C. Atatürk ve Çocuklar. UNICEF Türkiye Temsilciliği. Ankara: Ajans Türk Matbaacılık; 1992
23. Soyak HR. Doğumundan ölümüne kadar Atatürk ve Atatürk'ün hususiyetleri. İstanbul: Hayat Yayınları; 1965. s 79
24. Angı H. Çocuk Gözüyle Atatürk. 2.baskı. Ankara: Angı Yayıncılık; 2014. s 55
25. Arıkoğlu D. Hatıralarım. İstanbul: Tan Gazetesi ve Matbaası; 1960. s 307
26. Uşak İl Yıllığı. İstanbul:1967. s:70
27. Ülkü F. Atatürk ve Çocuk Sevgisi. Okul Öncesi Eğitim Dergisi. Ocak 1981 s 14
28. Genelkurmay Askeri Tarih ve Stratejik Etüd Başkanlığı. Atatürk Arşivi. Dosya 23 Klasör 53. Atatürk Araştırma Merkezi Dergisi Vol(11);1985 s117
29. Atatürk'e ait anılar. Cumhuriyet Gazetesi Yayını. 1948. s 91-92
30. Sevük Hİ. O zamanlar 1920-23. Ankara: Kültür Bakanlığı Yayınevi; 1981. s 276
31. Kılıç HR, Okan K. Atatürk ve Eğitim. İstanbul: Milli Eğitim Basımevi; 1973
32. Örnekol ÖL. Tarihsel bir anı. Bilim ve Teknik, Tübitak Yayını. Kasım 1981 s 16
33. Atatürk MK. Geometri. Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları; 2015
34. Benazus H. Özel Anılarla Atatürk ve Çocuk Fotoğrafları Albümü. Oğuz Selçuk Eröncel'in anılarından. Türkiye: Hürriyet/Morpa Ofset; 2015. s 14-15